

Til Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep,
0030 Oslo
postmottak@lmd.dep.no

Oslo, 31.08.2022

Innspill til stortingsmelding om dyrevelferd

Tiltak og anbefalinger for bedret dyrevelferd må være forankret i god vitenskapelig forskning som kan dokumentere at disse faktisk medfører bedre dyrevelferd. Vi må unngå tiltak som baserer seg på antropomorfisme og synsing. Tiltak som fremmes må være godt utredet slik at man ikke risikerer dårligere dyrevelferd eller tiltak som ikke er gjennomførbare for produsentene. Fokus må også være å jobbe for at dagens regelverk overholdes, uten at det må skje en betydelig innstramning for alle områder i husdyrproduksjon.

Det har vært gjennomført mange gode tiltak i næringa de siste årene, blant annet ved forskriftsfestet dyrevelferdsprogram for svin, som nå også er i gang på storfe, og kommer på småfe i 2023. Resultatene fra dyrevelferdsprogrammet for svin, som trådte i kraft i 2019 og ble forskriftsfestet i juni 2020, viser allerede en positiv utvikling. Tidsfristene for ny dyrevelferdsmelding er bekymringsverdig, da disse ikke gir rom for tid nok til å utrede de ulike forholdene på en grundig og vitenskapelig god måte. Konsekvensene av slikt hastverksarbeid vil kunne bli katastrofale både for næringa og dyra.

I vårt innspill har vi valgt å konsentrere oss om generelle tema, samt svin, da det har vært mest fokus på problemstillinger vedrørende denne husdyrarten de senere år.

Den praktiske hverdagen

Norges husdyrprodusenter jobber med levende dyr, noe som er uforutsigbart og til tider krevende. For eksempel vil det nordiske klimaet med store temperaturvariasjoner påvirke svineproduksjonen betydelig. Klimaet er det ingen som får gjort noe med. Grisen liker dårlig raske temperaturendringer, som man ser mye av på våren og høsten. Dette kan medføre at de snur bingen (begynner å gjødsle på liggeplassen) eller begynner å bite haler. På sommeren kan det bli så varmt at ventilasjonssystemene har problemer med å senke temperaturen tilstrekkelig. Temperaturen kan da raskt komme over grisens komforttemperatur, og store mengder flis på liggeplassen blir da for varmt å ligge på. Dette medfører gjerne økt forekomst av halebiting, samt at de legger seg på gjødselrista eller gjødsler på liggeplassen for å få kjølt seg ned.

I land med høyere temperatur enn Norge er det vanlig med fullspaltegulv og halekupering som eliminerer problemet med «snudde binger» og halebiting. Vi ønsker oss ikke tilbake til fullspaltegulv eller halekupering, men ved arbeid med svineproduksjon er det viktig å ha forståelse for at vårt regelverk med krav til fast liggeareal med strø i perioder av året kan medføre utfordringer som ikke er optimalt for grisen, og som kan være vanskelig for bonden å løse på en enkel måte. Ingen svineprodusenter liker «snudde binger» eller halebiting, og det forsøkes gjerne mange ulike tiltak når dette skjer. «Snudde binger» medfører mange ekstra arbeidstimer for bonden. Halebiting medfører et økonomisk tap i form av veterinærutgifter, medisiner, arbeidstid, potensielle komplikasjoner og

trekk i slakterioppgjør. Altså har produsentene også økonomisk gevinst av å forebygge slike velferdsutfordringer.

Vi ser det samme på utegris. Grisen svetter ikke, og legger seg i gjørma når temperaturen blir for høy. Grisene ønsker ikke å ligge lunt og tørt når det er for varmt, men bruker søla til å kjøle seg ned og regulere temperaturen. Dette er det samme som skjer i for eksempel fødebingene når den ammende purka blir for varm og det er for mye strø og flis på liggearealet. Purka regulerer da kroppstemperaturen ved å legge seg på gjødselrista og avkjøle seg der når temperaturen blir for høy. Spedgrisen følger da etter og blir liggende på rista for å die. Spedgris har et mye større behov for varme enn purka, følgelig er det ikke ønskelig at de legger seg på rista da de kan bli nedkjølte.

Samtidig er det ønskelig at et bekvemt underlag på liggeplassen også er med på å forebygge bogsår hos purka, og redusere sår på framknær og klauver hos spedgrisen. Svineproduksjon er komplisert, og det må også tas hensyn til ved vurderinger og utforming av dyrevelferdsmelding og regelverk. Det er lite som er svart-hvitt, selv om det for utenforstående kan oppfattes slik. Gode løsninger må baseres på god forskning og være gjennomførbare i praksis. Det arbeides kontinuerlig med dette i fagmiljøet. Ting må ses i sammenheng og vurderes opp mot andre dyrevelferdsaspekter. Et innført tiltak med bedret dyrevelferd som hensikt kan utilsiktet medføre andre utfordringer for dyrevelferden. Den totale dyrevelferden blir da ikke nødvendigvis bedre. Fordeler må alltid veies opp mot ulemper.

Utegris

Det er mye fokus for tiden på at grisen må ut for å leve et naturlig liv. På en fin solskinsdag med passende temperatur kan nok dette være fint for grisen, men det er langt flere aspekter som bør inn i vurderingen av utendørs hold av gris. Det er store forskjeller når det gjelder utendørs hold av gris. Noen holdes ute hele året, andre kun på sein vår/sommer/høst. Noen besetninger er store, andre små. Noen holdes i lavlandet, andre i fjellområder. Enkelte besetninger er økologiske og består av griser som er født ute av økologiske purker, andre griser blir tatt fra et innendørs miljø de er vant med og satt ut når de er ca. 25-35 kg. Enkelte besetninger holdes på talle innendørs med hull i vegg for frivillig tilgang på uteareal på jord eller betongplattning. Det er også forskjell på raser. Enkelte utegrisbesetninger har basert seg på ullgris som har et isolerende tykt lag med ull og en annen fysikk enn øvrige hybridraser som er vanlig å finne ved innendørs hold, men også på utegang. Det som er felles for dem alle er at det er umulig å opprettholde god nok smittebeskyttelse utendørs. Forskrift om hold av svin stiller krav til smittesluse og utforming av denne for å motvirke smitteoverføring og sikre god hygiene. Det er også krav til andre tiltak av hensyn til å minimere smitterisiko, for eksempel i forbindelse med menneskelig trafikk inn og ut, inn- og utlasting av dyr, bruk av materialer m.m. Dyrerom tømmes, vaskes, evt. desinfiseres og tørkes mellom hvert innsett for å holde smittepresset nede. Dette er tiltak vi vet er viktige for å unngå og redusere risiko for smittsom sykdom hos grisen. Utendørs er ikke dette mulig, og mange svinepatogene agens overlever godt i møkk og jord. Dette skaper utfordringer med for eksempel *Erysipelothrix rhusiopathiae* (rødsjuka), *Lawsonia intracellularis*, spolorm etc. Dessuten har man en øvrig kilde for smitte fra andre dyrearter, for eksempel fugl og villsvin.

Frykten for å få inn Afrikansk svinepest til Norge er reell. Dette er en alvorlig smittsom virussykdom hos svin, inkludert villsvin, med høy dødelighet, og det finnes ingen vaksiner eller behandling. Konsekvensene er store lidelser hos dyrene, store kostnader til bekjempelse og store økonomiske tap i næringa. Sykdommen har spredd seg raskt og forekommer nå i mange land i Europa, men er hittil ikke påvist i Skandinavia. Spredningen og opprettholdelsen av smitte er sterkt knyttet til villsvinbestandene. Afrikansk svinepest kan introduseres til norske villsvin ved at de spiser

smittebærende matavfall fra turister, langtransportsjåfører og andre, eller ved kontakt med smittet villsvin fra våre naboland. En økt bestand av villsvin vil videre øke risikoen for opptak og spredning av smitte fra matavfall på rasteplasser, campingplasser o.l. da de store innfartsårene for biltrafikk går gjennom områdene med tetteste populasjon av villsvin. Smitte kan også introduseres med andre smitteførende gjenstander og utstyr som har vært brukt i land med etablert smitte, f.eks. jaktstøvler og annet utstyr brukt av jegere på jakt i andre land. Det er svært vanskelig å utrydde smitten fra en villsvinpopulasjon, og det er derfor svært bekymringsfullt at antallet villsvin i Norge er økende. Villsvin utgjør en stor trussel mot dyrehelsen hos norske griser. Villsvin kan bære på de samme sykdommene som tamsvin, og Afrikansk svinepest er bare en av flere aktuelle sykdommer. Villsvin har etablert seg i indre deler av Østfold, Akershus og Hedmark hvor det anslås at det i dag er om lag 1000 villsvin. Bestanden i Sverige er i 2019 beregnet til ca. 300 000 individer, og de seinere år har avskytingen vært over 100 000 felte dyr årlig, med rundt 115 000 felte dyr i 2018. Bestanden er trolig fortsatt økende. Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM) gjorde i 2018 en risikovurdering av potensialet for videre spredning og av hvilken risiko villsvin kan innebære for helse og miljø. De kom fram til at biosikkerhet på gårder er den mest effektive måten å forebygge overføring av sykdom fra villsvin til tamsvin. Sannsynligheten for direkte smitte av Afrikansk svinepest fra villsvin til tamsvin, avhenger i stor grad av biosikkerheten på gårdene, så vel som tetthet av villsvin. Det er stor sannsynlighet for direkte smitte fra villsvin til gris som holdes utendørs, gitt at sykdommer som Afrikansk svinepest kommer til Norge fra Sverige. Vi vet at det er lettere å holde tamsvin inngjerdet utendørs enn villsvin utestengt. Det er blant annet eksempler fra Norge på villsvin som har tatt seg inn til økologisk utegriss og parett seg med purkene. Biosikkerheten vil i mye større grad kunne ivaretas ved innendørs hold av gris.

Brambellkommisjonen definerte dyrevelferd i 1965 i form av de fem friheter;

- Frihet fra sult, tørste og feilernæring
- Frihet fra fysisk ubehag
- Frihet fra smerte, sykdom og skade
- Frihet til å utøve normal atferd
- Frihet fra frykt og stress

Vi må ikke glemme at dyrevelferd også omhandler frihet fra smerte, sykdom og skade. Denne risikoen øker betraktelig for griser på utegang, og vi ser generelt mer utfordringer med blant annet rødsjuke, leddbetennelse og spolorm på utegriss. Villsvin vil kunne være et smittereservoar for Salmonella til tamgris, og dersom Afrikansk svinepest kommer til Norge vil resultatet kunne bli katastrofalt. Fugl vil kunne smitte gris med blant annet Salmonella og svinedysenteri, en risiko som er betydelig større for utegående gris.

Er det bedre dyrevelferd at grisen går og vasser i dritt og møkk ute enn inne? I løpet av kort tid har grisen rotet opp store utearealer, og ved regnvær blir store deler forvandlet til et gjørmebad. På vinteren blir det tele i bakken rundt grisehyttene, og det har vært eksempel på hytter som da oversvømmes ved mildvær, med druknede spedgris som resultat. Luftkvaliteten er god ute, men dersom ventilasjonssystemet i grisehuset fungerer optimalt skal også luftkvaliteten inne være god.

Fatland er ikke negative til utegriss. Utegriss kan egne seg godt som et nisjeprodukt der et begrenset antall holdes ute på et tilstrekkelig stort areal i områder av landet med passende klima.

Oppføringstiden er betraktelig lengre og fôrkostnadene mye høyere, dermed vil også prisen på slikt kjøtt være adskillig mer enn for konvensjonell gris. Hvor er dyrevelferden i gris som går skadd eller

dør alene på et stort uteareal og ikke blir fanget opp? Det er vanskeligere for produsenten å ha godt nok daglig tilsyn med utegris, spesielt hvis de holdes på et stort område.

Det gjøres mye forskning på alternative løsninger for driftsbygninger og innredning som skal fremme dyrevelferden for gris. Det bygges og tegnes alternativer, også med dels utgangsmulighet på balkong etc. og slaktegrisbygg med avdelinger og inndeling i ulike soner. Det er ikke alle steder i landet der tilgangen på halm/spon er så stor at du kan ha dypstrø/talle, men ulike soner med for eksempel gummimatter kan være et alternativ. Vi må begynne å tenke alternativt. Her må det imidlertid ikke gjøres noen forhastede beslutninger før resultatene er helt klare. Med dagens byggekostnader vil det være katastrofalt å fremme noe som potensielt ikke fungerer for grisene i praksis. Det er nok av eksempler på alternative løsninger og krav som ikke har fungert i praksis, og som har medført dårlig dyrevelferd og store kostnader til ombygging senere.

Plasskrav

Dagens arealkrav bør strammes inn, men må være realistiske og for fødebinger gjelde nybygg i første omgang. Fordelen vil være lavere dyretetthet, bedre tilgang på ressurser, mindre konflikter, lavere smittepress og bedre dyrevelferd. Økt arealkrav må jobbes videre med, regnes på og konkretiseres i Forskrift om hold av svin.

Underlag

Bruken av strø er ikke ukomplisert i svinebesetninger. Grisen svetter ikke og må benytte seg av andre metoder hvis de blir overopphetet. I varme perioder vil grisen gå og legge seg på rista eller gjødsle ned liggeplassen og legge seg der hvis det blir for varmt. I en fødeavdeling vil alltid temperaturen være et kompromiss mellom purkas behov og spedgrisens behov. Et tykt lag med strø på liggeplassen til purka kan oppleves for varmt for purka som da går og legger seg på spaltegulvet. Dette er ikke ønskelig, da spedgrisen blir liggende på rista for å die. Dette kan medføre nedkjøling og mulig død spedgris. Forskning som går på alternative driftsløsninger for slaktegris med ulike soner og bruk av matter/dypstrøavdelinger er spennende, og noe som må utredes nærmere. Man kan likevel ikke

tvunge igjennom at alle svineprodusenter skal bygge om for å få til dette, da kostnadene vil være så høye at flertallet vil legge ned drifta.

Avlsarbeid

Avlsarbeidet på svin må framover ha fokus på egenskaper som er av betydning for dyrevelferden.

Fiksering av purker

Fiksering av purker er per i dag ulovlig, med åpninger for noen få bestemte unntak. Disse unntakene må ikke ubetinget fjernes, da det kan ramme både dyrevelferden og HMS. Unntaket med mulighet for fiksering i fødebingen kan vurderes å tas bort. Mange har god erfaring med fødebinger uten fikseringsmulighet. Derimot er det viktig dyrevelferdsmessig at purkene får beskyttelse i forbindelse med bedekking og inseminering. Det samme gjelder fangbåser som brukes av purkene når de ønsker å være i fred for de andre purkene, og i forbindelse med fôring.

Bedøving og avliving

Forskning på beste bedøvingsmetode er velkomment. En alternativ og bedre metode for CO₂-bedøving av gris må imidlertid forankres i grundig vitenskapelig forskning og ta hensyn til alle aspekter ved dyrevelferden (for eksempel grisens sosiale flokkinstinkt) og HMS for personell. Per i dag er det imidlertid CO₂-bedøving som anses som beste praksis, og det finnes ingen gode alternativer. CO₂-bedøving må derfor inntil videre beholdes som beste metode for bedøving av gris.

Merkegodkjenning

Bransjen må ikke slippe til dyrevernorganisasjoner som de legitime organ for godkjenning av god dyrevelferd, for eksempel via egne merkeordninger. Den må myndigheter og Mattilsynet fortsatt være enerådende over.

Mattilsynets rolle

Mattilsynet forvalter regelverk som gjelder dyrehold og dyrevelferd i Norge. Det er Mattilsynet som fører tilsyn med produksjonsdyr og slakterier, og som skal og må besitte kompetansen for å gjøre slikt arbeid. Mattilsynet må imidlertid ha ressurser nok til å forvalte denne jobben på en god måte, og sikre tilstrekkelig kompetanse og ikke minst kvalitetssikret kalibrering innenfor sitt arbeidsfelt.

Vi ser at Mattilsynets tolkninger av regelverket, vurderinger og veiledninger spriker betydelig mellom landsdeler, regioner, slakterier og inspektører. Dette gjelder blant annet inspeksjoner ute på gårdene og registrering av USR-koder på slakteriene. Det er særdeles viktig at Mattilsynet er enhetlige, slik at også resultatene er sammenliknbare og kan benyttes på en god måte. Intern kalibrering, kompetansebygging og Mattilsynet som en attraktiv arbeidsplass vil være essensielt for å oppnå et troverdig og sterkt forvaltningsorgan.

Med vennlig hilsen

Anders Hundseid
Konsernsjef / CEO
Fatland AS

Tora Vinterli Hoel
Veterinær/rådgiver
Fatland AS